

Verhuisplannen voor de grote vuurvlinder

Tekst:
Henk de Vries
De Vlinderstichting

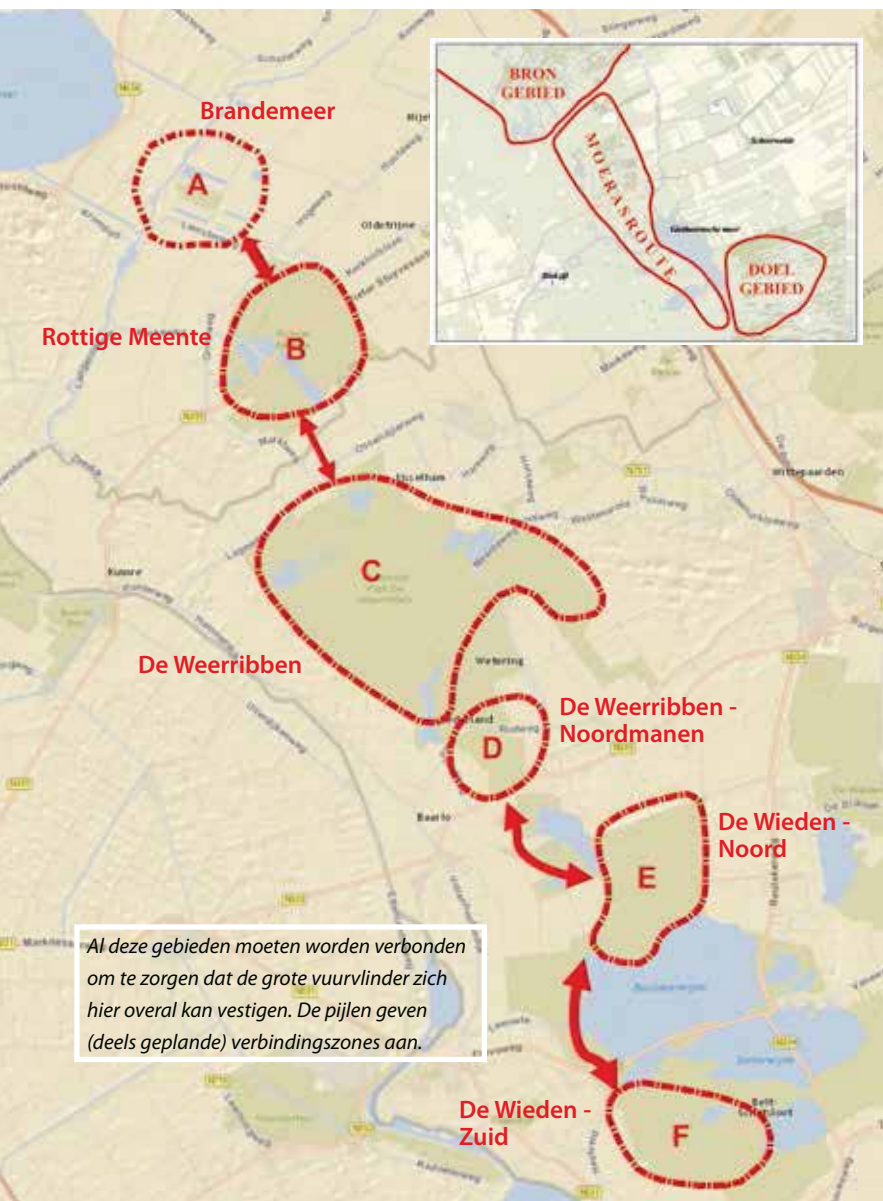
Precies 100 jaar geleden werd de grote vuurvlinder ontdekt in Nederland. Direct daarna werd het startsein voor zijn bescherming - en daarmee de hele Nederlandse vlinderbescherming - gegeven. De Engelse ondersoort, die grote gelijkenis vertoont met de Nederlandse, was vijftig jaar eerder uitgestorven; men vermoedde dat dit te wijten was aan aantasting van het leefgebied en het verzamelen en oprikken van vlinders. Daarom werd al heel snel gediscussieerd over de beste aanpak om de soort te beschermen. Het werven van verzamelaars van vlinders lag het meest voor de hand. Maar ook waren er goede aanwijzingen dat de ontwikkeling van de landbouw een negatieve rol had gespeeld in Engeland.

Men dacht dat het uitzetten van de grote vuurvlinder in andere laagveengebieden wellicht uitkomst zou bieden. Natuurlijk was er minder kennis over vlinderbescherming dan nu: de wetenschap ecologie bestond nog niet. Wel was er al veel ervaring opgedaan met het kweken van vlinders. Daardoor was inmiddels kennis aanwezig over het aanbieden van de juiste waardplant aan rupsen, maar ook over vochtomstandigheden, voldoende vers voedsel en het weren van parasieten. Gekweekt werd er al langer - vooral om mooie verse exemplaren te krijgen voor in de collectie - maar het kweken kon nu gebruikt worden voor het uitzetten van vlinders als beschermingsmaatregel. Door entomologen werden in die tijd het verzamelen van vlinders, het ontwateren van laagvenen en ontginning voor de landbouw als grootste bedreigingen van de grote vuurvlinder gezien. Tegenwoordig formuleren we de bedreigingen voor de natuur in globalere termen: bijvoorbeeld verlies aan leefgebieden in oppervlakte en kwaliteit en verlies aan genetische variatie bij zowel individuele dieren als populaties (Soulé, 1986).

Reizend leefgebied

Niet als bij veel andere vlindersoorten (denk aan sleedoornpage, kleine ijsvogelvlinder en heivlinder) is het natuurlijk leefgebied van de grote vuurvlinder vrijwel verdwenen en is hij afhankelijk geworden van menselijk ingrijpen. Of een gebied geschikt is voor de grote vuurvlinder hangt af van de aanwezigheid van waterzuring onder de juiste omstandigheden. Omdat die omstandigheden steeds lokaal veranderen, reizen geschikte plekken als het ware door het gebied. De snelheid van geschikt en ongeschikt worden van locaties is bepalend voor de populatiegroei of -achteruitgang in een gebied. Beheerders van grote moerasgebieden spelen hierop in door het graven van petgaten die langzaam na begroei raken met verlandingsvegetatie en - na vele jaren - geschikt worden voor de grote vuurvlinder.

Nieuw rietmoeras kan snel veranderen in bos, tenzij het wordt gemaaid. Door te maaien krijgen bomen geen kans en blijft het rietmoeras langdurig behouden. Dit type beheer, waarbij verschillende fases in de successie van water naar land 'reizen' door een groot gebied, wordt cyclisch beheer genoemd. Maaien is dus belangrijk voor het openhouden van gebieden, maar het kan tegelijkertijd een bedreiging vormen. Want als in de zomer de waterzuringplant vol met eitjes of rupsen van de grote vuurvlinder wordt afgemaaid, is er weinig kans dat er succesvol kan worden bijgedragen aan de nieuwe generatie. Totdat de kragges - natte

Biotoop van de grote vuurvlinder.

moerasbodems die bestaan uit plantenresten - verzuuren en geen geschikt milieu meer vormen voor riet, bieden zij ruimte aan waterzuringplanten om te groeien en voedsel voor de grote vuurvlinder.

Bedreigingen

Bij het beschermen van de grote vuurvlinder moet dus rekening worden gehouden met allerlei bedreigingen: verbossing, verlanding, verkeerd maaien, verkleining van gebieden, versnippering van gebieden, verdroging en (natuurlijke) verzuring. Hoewel De Vlinderstichting aandacht heeft voor al deze aspecten, is besloten om op korte termijn de energie vooral te steken in het herstellen van De Wieden als groot leefgebied voor de grote vuurvlinder. Momenteel zijn de Rottige Meente (voor het eerst vlinders gevonden in 1915) en De Weerribben (in 1955 eerste twee vlinders aangetroffen; zie kaart) de enige twee gebieden met een redelijke populatie. Daarnaast zit er een kleine populatie in Brandemeer en wordt de vlinder af en toe gezien in De Wieden. De twee grootste laagveenmoerassen in Nederland zijn De Weerribben en De Wieden. Herstel van De Wieden als leefgebied en herstel van een natuurlijke verbinding tussen deze twee grote gebieden vormt een logisch en belangrijk concreet doel voor de bescherming. Ook voor de verbinding met de Rottige Meente en de bestrijding van verbossing blijven we aandacht houden, maar binnen onze cam-

pagne Tienvoor12! richten we ons wat betreft de grote vuurvlinder hoofdzakelijk op het herbevolken van De Wieden.

Aanpak

Het plan dat vorig jaar is opgesteld heet: Verhuizing grote vuurvlinder naar De Wieden (De Vries & Wallis de Vries, 2014). Uiteraard is de titel niet letterlijk bedoeld: het gaat erom dat individuen op reis gaan vanuit De Weerribben en via een aan te leggen moeraszone weer geschikt leefgebied koloniseren in De Wieden. Het is de bedoeling dat in de toekomst voortdurend uitwisseling gaat plaatsvinden tussen de populaties in De Weerribben en De Wieden. Daarvoor zijn gunstige omstandigheden nodig in De Weerribben en moet er een verbindende moeraszone komen tussen De Weerribben en De Wieden. Daarnaast is het van cruciaal belang dat het gebied De Wieden weer geschikt wordt voor de grote vuurvlinder. De afgelopen 15 jaar verdween de populatie langzaam uit De Wieden-Noord; blijkbaar werd dit gebied steeds ongeschikter. Het is daarom belangrijk dat dit gebied weer geschikt wordt voor de grote vuurvlinder. Voor de uitvoering van de verschillende onderdelen van dit plan is uiteraard hulp nodig van de terreinbeheerders: voor De Weerribben is dit Staatsbosbeheer en voor De Wieden Natuurmonumenten. Ook de verbindingszone is verdeeld over deze twee. Staatsbosbeheer bekom-

Henk de Vries

De grote vuurvlinder leeft in dit soort moerasige gebieden.

mert zich om het noordelijk deel, tot aan het dorpje Muggenbeet, en Natuurmonumenten om het zuidelijk gelegen deel van de moeraszone. De verbindingszone moet voor een belangrijk deel geschikt worden als voortplantingsgebied. Dat betekent dat aan dit gebied vergelijkbare eisen worden gesteld als aan het leefgebied in De Weerribben en in De Wieden. De komende jaren wil De Vlinderstichting haar bijdrage leveren aan de planvorming in deze gebieden en daarnaast projecten uitvoeren om de geschiktheid van gebiedsdelen te vergroten. Voor het gebied De Wieden-Noord is nu een projectplan opgesteld waarvoor financiële ondersteuning is gevraagd aan de provincie Overijssel.

Slootaluds

De afgelopen jaren is de grote vuurvlinder niet alleen aangetroffen in rietlanden, maar steeds vaker ook op slootaluds. Slootkanten met verlandende vegetatie bestaande uit moerasvaren, krabbenscheer, waterzuring en pluimzegges vormen een biotooptype dat kan worden aangelegd als tussenoplossing. Dit heeft tijd nodig om zich te ontwikkelen, maar veel korter dan de vijftig jaar en meer die het duurt voordat petgaten verlanden (Cusell *et al.*, 2013). Ligging, dimensionering, ontwikkeling en beheer van de aangrenzende delen van de slootkanten behoeven allemaal aandacht. En alles is tevergeefs als de ontwikkelingen niet gelijk op gaan met het verschijnen van waterzuring. Om dat niet uitsluitend aan het toeval over te laten, worden delen met waterzuring beplant. Daarmee wordt een kunstmatige ingreep toegepast, maar zo worden de ontwikkelingen voor de grote vuurvlinder minder afhankelijk van toevallige omstandigheden als kiemmogelijkheden. Door zaaiproeven is reeds ervaring opgedaan met het opkweken van waterzuring. De planten ontkiemen tamelijk gemakkelijk, maar zijn gevoelig voor aantasting door droogte, bladluis en slakken. Vier gebieden in de Wieden-Noord zullen worden heringericht en intensief worden beheerd, speciaal voor de grote vuurvlinder. Hiertoe zal ruim twee kilometer sloot worden aangelegd.

Financiering gevraagd

Het projectplan Verhuizing grote vuurvlinder naar De Wieden is met ondersteuning van de terreinbeheerders Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer opgesteld door De Vlinderstichting en eind vorig jaar gepresenteerd aan de provincie Overijssel. De provincie is enthousiast over de voorgestelde aanpak en zoekt naar mogelijkheden om dit te financieren. Er is een bedrag nodig van bijna € 500.000. De Vlinderstichting hoopt een deel van de benodigde financiën te verzamelen door aandacht te vragen voor deze bijzondere vlinder in het jubileumjaar 2015. Bijdragen hiervoor zijn welkom, bij voorkeur via een donatie rechtstreeks aan De Vlinderstichting (zie ook de brief en antwoordkaart bij dit tijdschrift). Maar het kan ook via de website www.Tienvoor12.nu.

Literatuur

- Cusell, C., A. Kooijman, I. Mettrop & L. Lamers (2013). Natura 2000 Kennislacunes in De Wieden & De Weerribben. Directie Kennis & Innovatie, Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, Den Haag.
- De Vries, H.H., Wallis de Vries, M.F. (2014). Verhuizing grote vuurvlinder naar de Wieden. Verbindende natuurontwikkeling in Noordwest Overijssel. Rapport VS2014.012, De Vlinderstichting, Wageningen.
- Soulé, M.E. (1986). Conservation Biology: The Science of Scarcity and Diversity. Sinauer, Sunderland, Mass. ●

Maak je eigen grote vuurvlinder

Zelf een grote vuurvlinder maken is niet moeilijk met dit viltpakket. Alle materialen die je nodig hebt, zitten erbij, plus een duidelijke handleiding. Atelier Lindelicht heeft dit pakket speciaal ontwikkeld in het kader van het jubileum.

U kunt het pakketje bestellen door € 7,50 over te maken op rekeningnummer NL70INGB0005134425 t.n.v. De Vlinderstichting te Wageningen, onder vermelding van bestelnummer 0088, uw naam en uw volledige adres.